

TO SNAD NEMYSLĚTE VĚC, PANE FEYNMANE!

Přitek, 19 března 2010

FEYNMAN - kdo byl onen muž? Muž, který se sám hodnotil jako zvědavá povaha, který jako chlapec opravoval rádia, jako dospělý usnadnil kvantovou elektrodynamiku zavedením pojmů pojmenovaných diagramy, který si vyučování na univerzitách a vědeckou práci doplňoval vysedáváním v barech, bubnováním na kde co, malováním, otevíráním sejfů a vybíráním nejlepších učebnic pro kalifornské školy...

"To snad nemyslíte věc, pane Feynmane!" je kniha, na kterou se nezapomíná a po jejím přečtení nikdo jako důvod. Richard Phillips Feynman se narodil 11. 5. 1918 v Brooklynu. V roce 1939 obdržel titul bakaláře na MIT a odešel studovat doktorát do Princetonu. V roce 1942 se oženil s Arlene Greenbaumovou, v té době ji trpící tuberkulózou, na kterou v roce 1945 také zemřela. Od roku 1942 Feynman také pracoval na projektu americké atomové bomby v Los Alamos. Po válce odešel na Cornell, odkud ho pozvali v roce 1950 vyhnalo na Caltech. Pociťoval opouštění v Brazílii, kde hostoval v rámci výpomoci rozvojovým zemím, jej přiveld roku 1952 ke sňatku s její jednou opouštěnou známou Mary-Louise Bell. Dle očekávání ani po reünionu vztah neklapal jak má a v roce 1956 se Feynman znovu rozvádí. V roce 1960 se naposledy oženil s Angličankou Gweneth Howarth s níž má syna Carla a adoptivní dceru Michelle. V letech 1961 a 1963 přečetl úvodní kurz fyziky pro prváky, z nějž pak díky vzorné dokumentaci (focením popsaných tabulí atd.) vzniknou legendární přednášky. Dále však vstoupil jen pro pokračování. Spolu s S. I. Tomonagou a J. Schwingerem obdržel roku 1965 Nobelovu cenu za fyziku za své práce na poli kvantové elektrodynamiky. Od roku 1979 jej však začala pronásledovat rakovina žaludku. V roce 1985 vychází zde zmiňovaná kniha. Účastní se práce komise pro vyšetření havárie raketoplánu Challenger (1986), avšak nemoc postupuje, stačí je naznačit slibné oblasti nanotechnologií a kvantového počítačání, ale už se nestává podívat do Tuvy. 4.12.1987 naposled přečetl přednášku a 15.2.1988 poprvé umírá. (Pro ty z vás, kteří vládnete angličtinou je zde odkaz na životopis, z něhož jsem opisoval.) Poněkud jsem se nechal vrátním fakt, ale doufám, že neznalému čtenáři přečte hlavní osobu celé knihy. Alespoň z té formální stránky. Z té neformální vám to umožní jedině zde opřevovaných 302 stran. V této vyšetřovací poprvé v roce 1989 (v Mladé Frontě) a od té doby jsem nenalezl člověka, kterého by zanechala chladným. Doslechnete se, že ten člověk byl šílencem a magor nebo že byl géniem, ale nedoslechnete se: "Hmm, ale já ani moc nevím, čím to bylo". A přitom se v zásadě jedná o naprosto konvenční memoáry začínající mistrovým mládím v rodném městě přes léta studií až po sklizení zasloužené slávy za léta odměkání. A přesto jiné, právě oním specificky feynmanovskými způsoby řešení problémů. Je pak roztomilé sledovat, jak v problematice mezilidských vztahů a konvenčních řešení, právě díky této své neochotě přijímat prefabrikovaná řešení tápe, trpí a naráží, zatímco při opravování rádií, výpočtech z hlavy a řešení drobných i větších fyzikálních problémů i kolejních hádek témuž exceluje, protože nikoho z konvenčně uvažujících lidí nenapadne zkoušet, nakolik má svých odlišností, a jak otevírat sejf výrobce označený jako nedobytný, zatímco mnoho takto uvažujících lidí zjistí samo, jak si užít nedostat přes hubu). Skoro téměř z úcty k tradici tak musím zmínit dnes již legendární historky, jako je společnosť pokovování plastů, shánění mapy kočky, budování pověstí legendárního kasaře v Los Alamos, Feynman - mužů sta jazyků, a návod na balení tanečnic. Feynman se také rád sází, tu s malým jak namíchat oranžovou, tu s prodejcem poštadel, kdo rychleji počítá anebo jak se nespálit, když vám na ruce hoří benzín. A samozřejmě bubnování, protože fotografie Feynmana bubnujícím máhá na každého, kdo otevírá kterýkoli díl jeho přednášek z fyziky. Podobné renomé má i historka o Feynmanu malujícím, a to navzdory tomu, že fotografie Feynmana malujícího publikována nikde není (tedy, já jsem ji doposud neviděl). "To snad nemyslíte věc, pane Feynmane!" ovšem nejsou jen veselé historky a studentské blbinky. Je to i smrt Feynmanovy první ženy Arlene, jaderná bomba i každodenní život vysokoškolského studenta a později i profesora. Přes omezení čtenáře, se tak Feynman vlastenecký (dobrovolně hlásící do armádních projektů) máhá ve Feynmana poněkud politicky skeptičtějšího, svádajícího odvážné srovnání s byrokracií, ne nepodobné potyčce Dona Quijota s větrnými mlýny. Dovíte se, jak Feynman již jako dítě pochopil, že být inovátorem je nevděčná věc a že po zraněných prstech bolí. Následuje vyšetřovaná perla "Kdo ukradl co je aplikace známého Murphyho zákona, že velká, těžká krabice uprostřed úzké, frekventované chodby je neviditelná. Mnohdy další studentských přednášek, fyzik kontra matematici (čestnost přímých lety oblíbená i na matfyzu), a experimentální boj proti pověstí, že se škola dá životu nebezpečná hádla. Se slzou v oku musím vzpomenout na odvážného českého experimentátora, který se pokusil podobné dokázat o melákově... Prostě, kniha, ke které se po přečtení rádi vrátíte. Jaromír Kopeček